

ΟΛΥΜΠΟΣ, ΑΠΟ ΤΟ ΜΥΘΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

(Ελασσόνα, 13-14 Ιουνίου 2014)

Η ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Εισαγωγή

Η ιστορία των προσπαθειών εξερεύνησης του Ολύμπου, καθώς και ο «αγώνας» για την κατάκτηση της ψηλότερης κορυφής του, αρχίζει από τη στιγμή που ορισμένες περιηγήσεις και αναβάσεις δεν έγιναν υποχρεωτικά, δηλαδή για την κάλυψη βασικών βιοτικών αναγκών των κατοίκων της περιοχής (κυνήγι, υλοτομία, βοσκή, καλλιέργειες, εμπόριο) ή εξαιτίας πολεμικών γεγονότων ή για επιστημονικούς σκοπούς, αλλά έγιναν κυρίως από λόγους και επιθυμίες που οριοθετούν τις έννοιες ορειβασία και αναρρίχηση, δηλαδή για ευχαρίστηση, από διάθεση εξερεύνησης ή κατάκτησης, από την έλξη των δυσκολιών και την επιθυμία να τις υπερνικήσουν και για σωματική ή και πνευματική άσκηση.

Επειδή όμως δεν μπορεί να καθοριστεί με ακρίβεια πότε άρχισαν να εμφανίζονται οι τάσεις αυτές και σε ποιούς ανθρώπους, γιατί δεν είναι δυνατόν να έχουν καταγραφεί οι προσπάθειες που πρέπει να έγιναν από άγνωστους αρχαίους οδοιπόρους, βοσκούς, κυνηγούς και πολεμιστές ή από σύγχρονους περιηγητές, ορειβάτες, αναρριχητές και επιστήμονες (αρχαιολόγοι, βοτανολόγοι, γεωγράφοι, γεωλόγοι), θα αναφέρουμε παρακάτω μόνο τις επιτυχείς αναβάσεις και αναρριχήσεις και για τις οποίες υπάρχει ιστορική μαρτυρία και σχετική δημοσίευση.

Επειδή ο Όλυμπος θεωρείται και αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία ως ένα από τα ιερά βουνά σύμβολα του κόσμου γιατί υπήρξε «κατοικία» των αρχαίων θεών και κέντρο της ελληνικής μυθολογίας που τόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στη διαμόρφωση της αρχαίας ελληνικής σκέψης, προσήλκυσε το ενδιαφέρον περιηγητών (Ch. Sonnini, W. Leake, Fr. Pouqueville, D. Urquhart κ.ά.), επιστημόνων (R. Aucher-Eloy, Th. Heldreich, L. Heuzey, Θ. Ορφανίδης, H. Barth, J. Cvijic κ.ά.) και αλπινιστών (H. Tozer, Ed. Richter) που από το 1780 ήθελαν να ανέβουν στο βουνό, γεγονός καθόλου εύκολο όπως αποδείχθηκε.

Ίσως σήμερα να μη φαίνονται σπουδαίες οι 25 ανεπιτυχείς προσπάθειες που έκαναν τότε οι διάφοροι ξένοι περιηγητές, επιστήμονες και αλπινιστές για να ανέβουν στον Όλυμπο. Για τη σωστή αξιολόγηση των προσπαθειών αυτών και κυρίως της πρώτης ανάβασης στην κορυφή του, πρέπει να ληφθούν υπόψη η μεγάλη περίοδος της τούρκικης κατοχής, η χάραξη στον Όλυμπο τον ελληνοτουρκικών συνόρων (1881-1912), οι σχετικές άδειες που χρειάζονταν για την επίσκεψη ξένων, η έλλειψη κατάλληλων χαρτών και πληροφόρησης, η δυσχέρεια εξεύρεσης στρατιωτικής συνοδείας και αγωγιατών-οδηγών, τα συχνά πολεμικά επεισόδια που γινόντουσαν, καθώς και η παρουσία τέλος πολλών ληστών (Λιόλιου, Γκαντάρα, Γιαγκούλα, Μπαμπάνη, Τσιαμίτα, Τζατζά).

Η πρώτη ανάβαση

Τον Ιούλιο του 1913 οι Ελβετοί Frederic Boissonnas (1858-1946), φωτογράφος-εκδότης και Daniel Baud Bovy (1870-1958), συγγραφέας-τεχνοκρίτης, μετά την περιήγησή τους στην Ήπειρο, φθάνουν στη Θεσσαλονίκη για να φωτογραφήσουν τις πολεμικές επιχειρήσεις, προσκαλεσμένοι της Ελληνικής Κυβέρνησης. Οι δύο Ελβετοί για να αξιοποιήσουν τις 8 ημέρες που μεσολαβούσαν μεταξύ των δύο υποχρεωτικών εμβολιασμών τους για χολέρα, αποφάσισαν να εξερευνήσουν τον Όλυμπο, εκπληρώνοντας έτσι ένα παλιό τους όνειρο.

Στις 28 Ιουλίου φθάνουν στο Λιτόχωρο, ερχόμενοι με καΐκι από τη Θεσσαλονίκη (όπως συνηθιζόταν τότε) και αφού παίρνουν για οδηγό τον κυνηγό αγριοκάτσικων Χρήστο Κάκαλο (1882-1976) ξεκινούν την επόμενη ημέρα για τη Μονή Αγίου Διονυσίου, όπου φθάνουν το μεσημέρι. Μετά από λίγο ανηφορίζουν το μονοπάτι και φθάνουν στην Πετρόστρουγκα, όπου κατασκηνώνουν.

Στις 30 Ιουλίου αφήνουν την Πετρόστρουγκα και το κατεστραμμένο από μεγάλη πυρκαγιά δάσος της, ανηφορίζουν στη Σκούρτα και αφού διασχίσουν το «λαιμό» φθάνουν στην άκρη του οροπεδίου που αμέσως βαφτίζουν «Λιβιάδι των θεών» (σήμερα οροπέδιο Μουσών). Στη συνέχεια ανεβαίνουν στον Προφήτη Ηλία και εξερευνούν τη βάση του Στεφανιού. Την κορυφή αυτή τη βαφτίζουν «Θρόνο του Διός», ενώ στο Σκολιό δίνουν την περίεργη ονομασία «Μαύρη κορυφή» (μάλλον γιατί εκείνη την ώρα ήταν σκοτεινή η πλευρά της προς τα Μεγάλα Καζάνια).

Από το οροπέδιο κατεβαίνουν κάτι απότομες σάρες και σε δύο ώρες φθάνουν στην άκρη του δάσους, όπου υπήρχε μία καλύβα ξυλοκόπων, εκεί που είναι σήμερα το μικρό ξέφωτο, ΒΑ του καταφυγίου «Σπήλιος Αγαπητός», που έχει διαμορφωθεί κατάλληλα για προσγείωση ελικοπτέρου. Εκεί στην καλύβα συνειδητοποιούν ποιος είναι ο «δρόμος» για την κορυφή. Στις 31 Ιουλίου όλη η ομάδα παίρνει το δρόμο της επιστροφής. Όμως κοντά στο μοναστήρι αποφασίζουν να επιχειρήσουν την ανάβαση στην ψηλότερη και απάτητη κορυφή του Ολύμπου. Έτσι γυρνούν στα Πριόνια, όπου το βράδυ δοκιμάζονται από μία φοβερή θύελλα. Την άλλη μέρα αρκετά ταλαιπωρημένοι ανηφορίζουν το Μαυρόλογο και φθάνουν στην Καλύβα όπου και διανυκτερεύουν.

Πριν να ξημερώσει ακόμα ξεκινάνε με ομίχλη, χαλάζι και δυνατό αέρα. Μετά από μία κοπιαστική ανάβαση από μικρές χαραδρώσεις, σάρες και απότομους γλιστερούς βράχους, φθάνουν με μία τελευταία έφοδο πάνω σε μία στενή κορυφογραμμή (από την περιγραφή φαίνεται ότι ανέβηκαν κατευθείαν από Καλύβα στα Ζωνάρια και λούκι Σκάλας-Μύτικα). Σκαρφαλώνοντας συνέχεια μέσα στην ομίχλη, ο Χρήστος Κάκαλος μπροστά ξυπόλητος και πίσω οι δύο Ελβετοί δεμένοι με σχοινί, ανεβαίνουν τελικά σε μία «καταφαγωμένη» κορυφή που νομίζοντας ότι είναι η ψηλότερη την βαφτίζουν «Κορυφή της Νίκης» (προς τιμήν της νίκης των ελληνικών στρατευμάτων στο Σαραντάπορο). Οι Ελβετοί γράφουν λίγα λόγια σε μία κάρτα για την ανάβαση, τη βάζουν μέσα σε ένα μπουκάλι και το τοποθετούν προσεκτικά κάτω από ένα σωρό από πέτρες για να το προστατεύσουν (βρέθηκε ύστερα από 14 χρόνια, στάλθηκε στην Ελβετία και σήμερα βρίσκεται στα γραφεία της Ε.Ο.Ο.Α.).

Σε ένα ξάνοιγμα όμως του καιρού βλέπουν μία άλλη φοβερότερη κορυφή ψηλότερα από αυτούς και καταλαβαίνουν το λάθος τους. Απογοητευμένοι κατεβαίνουν την απόκρημνη κορυφή που τώρα ονομάζουν «Ταρπηϊά Πέτρα» και παίρνουν το «δρόμο» προς τα κάτω. Αλλά, όπως γράφει αργότερα ο Boissonnas, στην καρδιά κάθε θνητού βρίσκεται ένα κομματάκι από τη φωτιά του Προμηθέα.

Ο Χρήστος Κάκαλος με κατεβασμένο το κεφάλι, αμίλητος, κατεβαίνει την απότομη κόψη. Σταματάει. Μπροστά του ο «κατακόρυφος διάδρομος» που οδηγεί στην ψηλότερη κορυφή. Απάνω; Ρωτάει. Οι Ελβετοί του γνέφουν ναι. Είναι η μυστική απόφαση που είχαν πάρει προηγουμένα και οι τρεις τους, ο καθένας για τον εαυτό του, χωρίς να ανταλλάξουν λέξη. Όλοι τους μία σκέψη, μία καρδιά. Χωρίς άλλο λόγο ο Κάκαλος αφήνει τα φωτογραφικά σύνεργα που κουβαλούσε και σκαρφαλώνει στους λείους και επικίνδυνους βράχους ακολουθούμενος από τους δύο Ελβετούς και να, σε λίγο είναι στο τέρμα, δεν πάει παραπάνω, είναι στην κορυφή.

Έτσι στις 2 Αυγούστου 1913 (οι Ελβετοί ήδη χρησιμοποιούσαν το σημερινό ημερολόγιο), ώρα 10 και 25' το πρωί κατακτιέται η ψηλότερη κορυφή της Ελλάδος, η απάτητη μέχρι εκείνη τη στιγμή κορυφή του Ολύμπου. Νικητές της ο Χρήστος Κάκαλος, Frederic Boissonnas και Daniel Baud Bonv. Ο Χρήστος Κάκαλος έγινε αργότερα ο πρώτος επίσημος οδηγός του Ολύμπου και για τελευταία φορά ανέβηκε στην ψηλότερη κορυφή το Μύτικα το 1972.

Η ανάβαση αυτή και η κατάκτηση της κορυφής, που βάφτισαν τότε «Κορυφή Βενιζέλος» (Μύτικας ονομάστηκε το 1923) έγινε επίσημα γνωστή το 1919 με την έκδοση του βιβλίου «La Grece Immortelle».

Σημαντικές αναβάσεις

Εκτός από την πρώτη ανάβαση, σημαντική ήταν και η ανάβαση στις 30 Απριλίου 1914 στον Άγιο Αντώνιο και στο Σκολιό που πραγματοποίησαν με χιόνι οι καθηγητές του Harvard Αριστείδης Φουτρίδης και Francis Farquhar. Οι 14 φωτογραφίες που πήραν δημοσιεύθηκαν σε αμερικανικά περιοδικά και ήταν οι πρώτες φωτογραφίες των ψηλών κορυφών του Ολύμπου. Ο Fr. Farquhar, που ονόμασε τις ψηλές κορυφές «Θρόνο του Διός και της Ήρας» («Πάνθεον» το 1927), ανέβηκε τελικά στο Μύτικα το 1951.

Τον Ιούλιο του 1919 ξανανεβαίνουν στο Μύτικα οι Frederic Boissonnas με το γιο του Henry-Paul και τον Daniel Boud-Bonv, όπου τράβηξαν και τις πασίγνωστες σήμερα φωτογραφίες του Ολύμπου και των ψηλών κορυφών του.

Τον Αύγουστο του 1921 ο Ελβετός Marcel Kurz (τοπογράφος-αλπινιστής), έχοντας πάρει άδεια από την Ελληνική Κυβέρνηση για μία 15μερη τοπογραφική αποστολή στον Όλυμπο (10 άτομα και 3 χωροφύλακες) και αφού ανέβηκε σε όλες τις κορυφές του Ολύμπου, κατόρθωσε μαζί με τον οδηγό Χρήστο Κάκαλο να ανέβουν στο Μύτικα και στη συνέχεια στο Στεφάνι, στις 12 Αυγούστου. Έτσι κατακτήθηκε και η τελευταία απάτητη και πιο απόκρημνη κορυφή του Ολύμπου. Το βιβλίο του «Le Mont Olympre» που εκδόθηκε το 1923 αποτέλεσε σημείο αναφοράς για πολλές

δεκαετίες και έκανε περισσότερο γνωστό τον Όλυμπο στον ορειβατικό κόσμο, ενώ ο λεπτομερής χάρτης του (κλ. 1:20.000) που ήταν συνημμένος στο βιβλίο υπήρξε υπόδειγμα χαρτογραφικής εγκυρότητας και απεικόνισης.

Ο Χρήστος Κάκαλος οδηγώντας τον Ελβετό μηχανικό Fritz Kuhn ξανανέβηκε σε 3 ημέρες (15 Αυγούστου 1921) στο Μύτικα και στο Στεφάνι, ενώ την επομένη έκανε τη διαδρομή Καλύβα - Προφήτης Ηλίας - Μεγάλα Καζάνια - Βροντού.

Σημαντική θέση στο χρονικό των ορειβατικών αναβάσεων κατέχει η μεγαλύτερη αποστολή που ανέβηκε ποτέ τον Όλυμπο, αποτελούμενη από Άγγλους, Γάλλους, Ελβετούς και Έλληνες, ήτοι σύνολο 105 ατόμων που χρησιμοποίησαν και 56 ζώα για τη μεταφορά του εξοπλισμού τους. Στην ανάβαση αυτή, 11 Σεπτεμβρίου 1927, ανέβηκαν στην κορυφή Στεφάνι 12 άτομα (οι 5 Έλληνες) εκ των οποίων η μία γυναίκα (για πρώτη φορά), ενώ την επομένη, ανέβηκαν στην κορυφή Μύτικας 14 άνδρες (οι 7 Έλληνες) και 10 γυναίκες (2 Ελληνίδες : Τούλα Αποστολοπούλου & Έφη Νομίδη-Μαρκεζίνη). Επίσης, εκεί πάρθηκε η απόφαση ίδρυσης και στην Ελλάδα Ορειβατικού Συνδέσμου που σήμερα έχει εξελιχθεί σε Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης.

Στις 4 Αυγούστου 1930 δύο Ελληνίδες (για πρώτη φορά), οι Άννα Μινάρδου (αργότερα Πετροχείλου) και Αμαλία Καλιαμπέτσου κατορθώνουν να ανέβουν στο απόκρημνο Στεφάνι.

Στις 20 Μαρτίου 1931 πραγματοποιήθηκε η πρώτη χειμερινή ανάβαση, με κραμπόν και πιολέ, από το Σπαρμό στο Μύτικα, από τους Gustave Dorier, Ηρακλή Ιωαννίδη και Κώστα Νάτση, οι οποίοι στη συνέχεια κατέβηκαν με σκι (πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκαν σκι στον Όλυμπο).

Από το 1932 και μετά αρχίζει μία νέα περίοδος στις αναβάσεις του Ολύμπου. Το καταφύγιο Α του Ε.Ο.Σ. στη θέση «Μπαλκόνι» έχει τελειώσει (σήμερα καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός»), το μονοπάτι από τα Πριόνια έχει βελτιωθεί αρκετά, ενώ σχεδόν όλα τα φυσιολατρικά και ορειβατικά σωματεία διοργανώνουν αναβάσεις στον περισσότερο προσιτό πλέον Όλυμπο.

Στις 11 Μαρτίου 1934 οι Ηλίας Νικόπουλος και Κώστας Νάτσης πραγματοποίησαν χειμερινή ανάβαση στο Μύτικα για πρώτη φορά από τη διαδρομή Λιτόχωρο - καταφύγιο - Μύτικας.

Το Φεβρουάριο και Μάρτιο του 1952 ο Ε.Ο.Σ. (σήμερα Ε.Ο.Ο.Α.) πραγματοποίησε φωτογράφιση & κινηματογράφιση του χειμερινού Ολύμπου. Οι φωτογραφίες από τις 2 αναβάσεις δημοσιεύθηκαν στα βιβλία του Ηλία Νικόπουλου «Όλυμπος - 1956» & «Mount Olympus - 1957».

Επίσης στις 26 & 27 Δεκεμβρίου 1953 πραγματοποιήθηκε η πρώτη χειμερινή αναγκαστική διανυκτέρευση (βίνουακ) πάνω στο Μύτικα από τους Γιώργο Μιχαηλίδη, Γιώργο Τσαμακίδη και Γιάννη Πετρόχειλο (14 ώρες στον πάγο με -18 β. Κελσίου).

Το Μάρτιο του 1954 κατά τη διάρκεια γυρίσματος ταινίας του χειμερινού Ολύμπου ανέβηκε στο Μύτικα με πολύ χιόνι ο Αμερικανός κινηματογραφιστής Ray Garner συνοδευόμενος από 3 ορειβάτες του Ε.Ο.Σ., ενώ το Μάρτιο του 1957 ο Ε.Ο.Σ. με 8 ορειβάτες-μέλη του πραγματοποίησε και πάλι νέα κινηματογράφιση του χειμερινού Ολύμπου.

Στις 19 Ιανουαρίου 1959 έγινε και η ολοκληρωμένη χειμερινή ανάβαση στην κύρια κορυφή του Στεφανιού (είχαν προηγηθεί 2 αναβάσεις μέχρι την προκορυφή το 1931 & 1952) από τους Γιώργο Μιχαηλίδη, Στελίνα Σταυρίδου, Καραμπέτ Αρζουμανιάν και Ιωσήφ (Γιώσος) Αποστολίδη.

Αξιοσημείωτη είναι και η ανάβαση και κατάβαση με σκι από το Λούκι του Μύτικα που έγινε, για πρώτη φορά, από τους Ι. Θεοχαρόπουλο, Α. Δημήτρουλα και Τρ. Καραχάλιο στις 13 Μαρτίου 1994, οι οποίοι στη συνέχεια κατέβηκαν από τα Μεγάλα Καζάνια στην Πέτρα.

Σημαντικές αναρριχήσεις

Σε ορισμένες από τις αναβάσεις που έγιναν στις ψηλές κορυφές του Ολύμπου υπήρχαν στοιχεία αναρριχητικής τεχνικής (χρήση σχοινού) που εφάρμοσαν διάφοροι ορειβάτες, κυρίως στην ανάβαση ή διάσχιση της κορυφογραμμής του Στεφανιού. Οι πραγματικές όμως αναρριχήσεις στον Όλυμπο, και στην Ελλάδα, δηλαδή αναρριχήσεις σχοινοσυντροφιάς με χρήση καρφιών σε ορθοπλαγιές, αρχίζουν το 1934, όταν ο Ιταλός Emilio Comici και η Ελβετίδα Anna Escher άνοιξαν τις πρώτες αναρριχητικές διαδρομές στο Στεφάνι και στο Μύτικα (25, 26 & 28 Ιουνίου 1934).

Σημαντικές πρώτες αναρριχήσεις έχουν πραγματοποιήσει οι Γιουγκοσλάβοι M. Liponcec & L. Pipan στο Σκολιό (22-7-34), οι Γερμανοί H. & S. Demleitner στο Στεφάνι (21-22/7/36) και οι Ιταλοί C. Avanzo, M. Botteri, G. Mussafia, S. Pirnetti, G. Trevisini που μαζί με τον Έλληνα Κώστα Νάτση άνοιξαν πολλές διαδρομές τον Αύγουστο του 1938 στο Μύτικα, Στεφάνι και Σκάλα.

Λόγω του Β Παγκοσμίου Πολέμου και των μετέπειτα γεγονότων στην περιοχή δεν έγιναν αναρριχήσεις στον Όλυμπο. Πέρασαν 20 χρόνια από την πρώτη αναρρίχηση για να ανοιχθούν νέοι αναρριχητικοί δρόμοι σε ορθοπλαγιές του Ολύμπου και μάλιστα από Έλληνες αναρριχητές.

Αξιομνημόνευτες είναι οι αναρριχήσεις των Γ. Μιχαηλίδη, Γ. Τσαμακίδη, Δ. Λιάγκου, Π. Ιδοσίδη στο Μύτικα (3-4/8/54), των Γ. Μιχαηλίδη, Κ. Πινάτση στο Στεφάνι (14-7-55), των Κ. Ζολώτα, Α. Κατσαμάκα, Ι. Παπανικολάου στη Γκόλνα (29-10-56), των Γ. Τσαμακίδη, Α. Καπετανάκη, Δ. Λιάγκο στο Σκολιό (19-7-57) και των Γ. Μιχαηλίδη, Κ. Ζολώτα στο Μύτικα (29-30/7/57), που ήταν και η πρώτη διαδρομή 6^{ου} βαθμού δυσκολίας, καθώς και η πρώτη διανυκτέρευση σε ορθοπλαγιά που γίνονταν από Έλληνες.

Στα επόμενα χρόνια νεότεροι αναρριχητές άνοιξαν διαδρομές σε όλα τα αναρριχητικά πεδία του Ολύμπου και μάλιστα υψηλής δυσκολίας, όπως οι Ε. Βρούτσης, Β. Γραβάνης στο Στεφάνι (23-24/9/89), οι Λ. Μποτέλης, Δ. Ζάρρας στο Στεφάνι (18-7-93), οι Π. Μιχαηλίδης, Χ. Καραπιπέρης στο Στεφάνι (29-8-93), οι Α. Σπανούδης, Γ. Γκάλιος στο Μύτικα (1993), οι Α. Σπανούδης, Π. Σαραντάκος στο Σκολιό (1999) και στη Ζιλνιά οι Λ. Γιαννακούλης, Δ. Μπουντόλας (1985), οι Π. Θεοδώρου, Γ. Γκάλιος (1986), οι Δ. Ζάρρας, Π. Σκουτέλης, Σ. Καλαϊτζής (1986), οι Ε. Γαλάνης, Χ. Χαλδογερίδου, Κ. Γιάντσης (1998), οι Μ. Νταούκας, Ε. Παρούσης (2000) κ.ά.

Επίλογος

Αυτή ήταν με λίγα λόγια η ορειβατική-αναρριχητική ιστορία του Ολύμπου, όπου αναφέρθηκαν κατά τη γνώμη μας τα σημαντικότερα γεγονότα-σταθμοί. Για περισσότερες λεπτομέρειες μπορείτε να ανατρέξετε στην πλούσια βιβλιογραφία του Ολύμπου και κυρίως στα βιβλία « Le Mont Olympe» του Marcel Kurz (1923), «Απόπειρες κατακτήσεως του Ολύμπου» του Γιάννη Αδάμου (1977) και «Όλυμπος» του Νίκου Νέζη (1986 & 2003).

Νίκος Νέζης

Συγγραφέας - ερευνητής

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Ε.Ο.Ο.Α.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΟΛΥΜΠΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Υπάρχουσες δράσεις

Προτεινόμενες δράσεις

Δημήτρης Γεωργούλης

Πρόεδρος Ε.Ο.Ο.Α.